
RUBIÓ I LLUCH, Antoni (2001). *Diplomatari de l'Orient català (1301-1409): Col·lecció de documents per a la història de l'expedició catalana a Orient i dels ducats d'Atenes i Neopàtria*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. (Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica, LVI) (Edició facsímil)

Seria ben inútil voler descobrir el valor de l'obra de Rubió i Lluch i, fins i tot, la importància de la seva reedició. La finalitat d'aquestes ratlles és simplement donar-ne notícia i felicitar els promotors per haver posat a disposició del públic interessat una obra tant important com difícil de trobar, que conforma un recull tan gran de documents, que il·lustren els aspectes polítics i culturals més diversos, no només de Catalunya, sinó del conjunt de la Mediterrània.

Només voldria afegir unes paraules per destacar el pròleg de Maria T. Ferrer, en el qual explica la difícil gènesi de l'obra, estampada gairebé heroicament el 1947, a pesar de la prohibició franquista d'editar en català. El pròleg, a més de narrar aquestes vicissituds, fa una síntesi atapeïda, però molt clara, de la vida i l'obra de Rubió, i una útil correcció d'algunes datacions.

TORRES I GROS, Jaume (2001). *Les monedes de la baronia de Bellpuig*. Bellpuig: Fundació Roger de Belfort. (Col·lecció «Tostemps»; 48)

Aquesta obra és una bona mostra de la riquesa de les encunyacions a Catalunya, on una vila com Bellpuig emeté moneda gairebé ininterrompudament entre 1330 i 1714. Al mateix temps, és una demostració de la importància que per al coneixement de la nostra història han tingut i tenen els estudiosos locals que, com l'autor, han dedicat el temps sobrer de les seves activitats professionals en els més diversos àmbits a aprofundir en el coneixement de la història que els és més pròxima, sense que per això puguin esperar gaires agraïments ni reconeixements.

La base de l'estudi és la catalogació dels cinquanta tipus monetaris (molts d'ells amb diverses variants) emesos per la seca de Bellpuig i circulants per la baronia. Però aquest catàleg, que s'acompanya encara d'algunes monedes d'atribució incerta i d'unes quantes pellofes eclesiàstiques, és la base per a un estudi molt complet i, a la vegada, molt didàctic.

L'obra comença amb unes pàgines senzilles i que algú podria considerar sobreres, però que no ho són si tenim en compte que el destinatari principal

de l'obra és un públic no especialitzat, que expliquen breument la història de la moneda. S'examina, després, el privilegi d'emissió, les seves limitacions i les obligacions que comportava, i es descriu breument la manera com es fabricava la moneda i l'heràldica que distingia les peces de Bellpuig.

Les monedes emeses eren només les d'un valor baix: pugeses, diners, ardots i sisens, normalment d'aram, però de vegades també de llautó o de plom. Com que no es tractava de moneda de valor real, sinó fiduciari, no tenia massa importància que les peces no fossin massa perfectes.

Abans d'entrar en el detall de l'estudi de la moneda, l'autor repassa el que s'havia dit fins ara, que es limita, de fet, als clàssics Salat i Botet, i autors que els copien, i a algunes aportacions més recents de Llobet, de Crusafont i del mateix autor.

L'emissió de moneda a Bellpuig s'inicia amb el privilegi per celebrar fires i mercats, obtingut el 1313. En tot cas, Torres argumenta, mitjançant la comparació de les primeres monedes de Bellpuig amb les de Balaguer i Agramunt, que les primeres emissions es devien fer cap a l'any 1328. Les monedes conegudes d'aquesta primera etapa són escasses i de datació dubtosa. Més abundants i fàcils de datar són les de la segona etapa, del 1460 al 1640, perquè a l'heràldica pròpia s'hi acostuma a afegir algun senyal indicatiu de l'heràldica materna i, fins i tot, senyals dels governadors de la baronia, i també perquè comencen a abundar les notícies documentals, de vegades molt precises, sobre el dibuix de les noves monedes i la quantitat emesa.

La Guerra dels Segadors significà un període de gran activitat de les seques locals, i Bellpuig no en va ser l'excepció. Més encara, les emissions van continuar un cop acabada la guerra i tampoc no les va deturar la prohibició feta el 1670 pel virrei (que s'esqueia ser el duc de Sessa, senyor de la baronia). Bellpuig i Reus van ser les dues úniques poblacions que van continuar emetent moneda fins al 1714.

Segueixen després unes pàgines, que resulten una mica balderes tenint en compte la finalitat del llibre, sobre la divisió provincial i sobre la divisió comarcal un segle més tard, i també sobre l'heràldica de Bellpuig.

La segona part comença amb un recull de les notícies documentals de moneda de Bellpuig extret d'un treball de J. M. Llobet i Portella, que recull cites d'entre 1563 i 1670. La part principal la conforma, però, el catàleg amb la descripció i reproducció de les monedes conegudes. D'aquestes, dues són atribuïdes al segle XIV; catorze, al segle XV; vint-i-dues, al segle XVI; sis, al segle XVII, i sis més, al segle XVIII.

L'obra acaba amb un apèndix sobre la moneda emesa a Bellpuig durant la Guerra Civil de 1936-1939 per l'Ajuntament i els sindicats, i després de la guerra, en temps del racionament, per diversos forns locals.

Finalment, hi ha un extens glossari de termes numismàtics, de gran utilitat.

En definitiva, Torres ens ofereix una obra important que dóna una visió nova de la realitat de la moneda a Catalunya fins al segle XVIII i que pot servir de model a altres estudis locals.

VILAR BONET, Maria (2000). *Els béns del Temple a la Corona d'Aragó en suprimir-se l'orde (1300-1319)*. Barcelona: Fundació Noguera. (Estudis, 28). 217 p.

En la línia d'investigació promoguda per Josep M. Sans Travé sobre l'entorn de l'orde del Temple, Maria Vilar fa una aportació més al seu coneixement històric en un àmbit, fins al present, escassament tractat: el patrimonial. D'aquesta manera, després d'una introducció detallada centrada en aspectes com ara les activitats financeres de l'orde i el procés iniciat i seguit contra els cavallers templers que duu a la seva desaparició, l'autora s'ocupa també de la reacció inicial de Jaume II a Catalunya i la seva posterior actuació contra el Temple.

Tot seguint els fets històrics que es van desenvolupant, Vilar descriu les actuacions dels cavallers templers, del papat i de la Corona catalanoaragonesa. Destaquen fets com ara la confiscació dels béns de l'orde, la defensa dels castells, les hostilitats entre l'orde i el monarca, l'empresonament dels cavallers, els judicis i la declaració final d'innocència dels templers de la Corona d'Aragó el 1312, segons resolució del Concili de Tarragona.

Malgrat això, es fa menció especial al Concili que se celebra el mateix any a Viena, en el qual es decideix l'abolició de l'orde i s'acorda el lliurament dels béns del Temple a l'orde de l'Hospital de Sant Joan.

A partir d'aquí, Vilar ens exposa tot el procés de transferència dels béns i patrimoni en general del Temple a l'Hospi-

tal, un procés dirigit a la Corona d'Aragó pel mateix rei i que es consuma el 1317.

L'autora tracta, evidentment, del període transitori entre 1307 i 1317 pel que fa a l'administració dels béns, patrimoni i dominis del Temple, de la qual s'ocupa la Corona per mitjà d'uns administradors especials nomenats per a aquest efecte.

El llibre es refereix, concretament, als castells, capelles, biblioteques, armament i altres béns del Temple, i aporta dades extretes d'inventaris conservats. Finalment, en un complet aparat crític s'il·lustren les dades dominicals en qüestió amb inventaris i altres relacions de béns que s'inicien el 1299 i van fins al 1319. L'obra acaba amb un índex toponímic i un d'onomàstic que indubtablement enriqueixen aquesta obra.

JOSEP SERRANO DAURA

FÀBREGAS ROIG, Josep (2000). *La Guerra Gran, 1793-1795. El protagonisme de Girona i la mobilització dels miquelets*. Lleida: Pagès editors.

Aquest resum de la tesi doctoral de l'autor s'articula en dues parts molt diferents. La primera es dedica a l'explicació de la Guerra Gran, o sigui la guerra contra la Revolució Francesa. Els fets són prou coneguts, però l'obra aporta sobretot la visió i la vivència de la guerra per part del poble, amb l'optimisme provo-

cat per la invasió fàcil d'un Rosselló desguarnit i l'ocupació del port de Toló, aviat girat per la rèplica de l'exèrcit francès: a pesar d'ocupar part del Rosselló, les tropes espanyoles no van poder impedir que els francesos saquegessin Camprodon.

De fet, la debilitat de l'exèrcit espanyol i la imperícia dels seus comandaments va quedar de manifest a la campanya de 1794, un cop les tropes franceses s'havien reforçat davant la inactivitat de l'exèrcit espanyol: la retirada del Rosselló es va fer amb grans pèrdues i va acabar amb la deshonrosa rendició del castell de Figueres. La insuficiència de l'exèrcit es va voler tapar amb l'allistament, primer, de sometents i, després, de miquelets.

Aquesta mobilització de tropes irregulars tradicionals catalanes és el tema de la segona part de l'obra, amb especial atenció a les dificultats de finançament, que van fer necessari recórrer a tota classe d'imposicions i arbitris. Aquesta segona part del llibre se centra en el corregiment de Girona, el qual, atesa la seva situació geogràfica fronterera, va ser el més actiu i castigat. L'estudi d'aquest punt es fa a través d'una descripció en què es barregen les càrregues impositives i l'economia de les poblacions que les havien de suportar, segurament seguint algun document justificatiu. El conjunt, però, no resulta massa intel·ligible. L'única cosa que queda clara és l'exigència de les autoritats militars per cobrar per damunt de qualsevol consideració i, a la inversa, la resistència dels pobles a pagar. El batibull de xifres i la relació de despeses que manejaven uns

i altres no serveix per aclarir gran cosa més que l'afany de recaptar de l'exèrcit i del govern central, tot i que, a la llarga, després de moltes anades, vingudes i marrades, els gironins van aconseguir eximir-se del pagament de les quantitats pendents.

El llibre és una bona mostra de la realitat de la guerra *des de baix* i aporta molta informació. Per desgràcia, aquesta no sempre ha estat prou filtrada ni prou elaborada. Més aviat hi ha un excés d'informació dispar acumulada, que no fa més que dificultar el seguiment de l'argument. D'altra banda, de vegades l'autor és massa crèdul respecte a una documentació oficial que, sobretot quan es tracta de fets d'armes, exigeix una major precaució abans de donar per bones les afirmacions. Això és més de doldre pel fet que es tracta d'una tesi i que, per tant, se suposa que ve avalada per un director responsable i un tribunal adient.

Tot i això, el llibre representa una informació molt útil d'un moment important de la nostra història que preludeja la catàstrofe posterior de la Guerra del Francès, però a la vegada ha quedat submergit per la magnitud d'aquesta.

GASPAR FELIU